

Раскрыта значимость объективного установления общего уровня эффективности и факторов влияния на его изменения для обеспечения необходимой информационно-аналитической базой системы управления современным торговым предприятием. Приведены результаты критического анализа адаптивности сформированных диагностических и мониторинговых систем относительно полноты, релевантности и объективности выводов о факторах влияния на результативную деятельность торгового предприятия для процессного управления его эффективным функционированием. Предложены подходы к отбору показателей и направления адаптации концептуальных основ мониторинга и диагностики ключевых критериев эффективности функционирования торгового предприятия в современных экономических условиях с целью формирования более объемной систематизированной информации для поддержки целесообразных и обоснованных решений в управлении эффективным функционированием предприятия.

Ключевые слова: торговое предприятие, функционирование, операционная деятельность, результативность, эффективность, диагностика, мониторинг, показатели, индикаторы, измерение, оценка, анализ, факторы.

Yaremko I.Yo. Key Indicators of Diagnosis and Monitoring of the Efficiency of Commercial Establishment

The importance of establishing an objective overall effectiveness and factors influencing its changes to provide the necessary information and analytical base management system modern commercial enterprise are researched. The results of the critical analysis of existing diagnostic adaptability and monitoring systems for completeness, relevance and objectivity conclusions concerning impacts on productive activity of commercial enterprise process management for its effective functioning are proposed. The approaches to the selection of indicators and trends adaptation conceptual framework for monitoring and diagnosis of key performance criteria for commercial enterprises in the current economic conditions, to form a bulk systematic information to support appropriate and informed decisions in managing the efficient functioning of the company are offered.

Key words: commercial establishment, operation, operational activity, effectiveness, efficiency, diagnostics, monitoring, performance indicators, measurement, evaluation, analysis, factors.

УДК 338.24+330.322

*Проф. О.І. Маслак, д-р екон. наук –
Кременчуцький НУ ім. М. Остроградського*

СИСТЕМНІ ІННОВАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ МАЛОГО І СЕРЕДЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Проаналізовано сучасний стан малого і середнього підприємництва (МСП) в Україні за показниками чисельності працівників, обсягу виторгу, структури за галузями економіки, питомою вагою у річному ВВП, рентабельністю діяльності. Розглянуто рівень системних інноваційних трансформацій МСП за допомогою статистичних відомостей щодо масштабів, структури капіталовкладень та їх джерел. Виявлено тенденції еволюції інвестиційно-інноваційної діяльності за три роки.

Інноваційний вектор розвитку вітчизняної економіки подано порівняно із розвиненими європейськими країнами і США. Ефективність державних механізмів підтримки бізнесу відстежено на підставі міжнародних рейтингів.

Окреслено низку нагальних проблем: формальний підхід у створенні інституційного забезпечення МСП, розбалансованість фінансових ресурсів держави, пастки публічного адміністрування. Розроблено і запропоновано окремі напрями удосконалення методів державного регулювання процесів формування інноваційної моделі економіки України та інструменти посилення інвестиційної активності МСП.

Ключові слова: інноваційний розвиток, мале і середнє підприємництво, інвестиційний клімат, національна інноваційна система.

Вітчизняна соціально-економічна система може розвиватися виключно шляхом залучення інвестицій для створення сучасного виробництва, впровадження нових знань, технологій та принципів управління.

Законом України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності України" [4], більшість стратегічних пріоритетних напрямків інноваційної діяльності орієнтовані на розвиток третього-четвертого технологічних укладів. Поглиблення диспропорцій розвитку у кризових умовах залишає функціонування економіки країни-аутсайдера в третьому-четвертому технологічних укладах, не на користь наукомістким сферам. Відтак пріоритетними напрямами реалізації національної економічної політики є підвищення конкурентоспроможності економіки та покращення інвестиційного клімату, стимулювання інноваційної активності малого і середнього підприємництва (МСП). Системні інноваційні трансформації цього великого сектору реальної економіки сприяють формуванню задекларованої на державному рівні національної інноваційної системи України [6]. Завдання побудови інноваційної моделі економічного зростання вимагають формування сприятливого інвестиційного клімату для підприємництва та удосконалення державних механізмів його стимулювання щодо формування інноваційного ресурсу.

Проблему динаміки економічного зростання через підтримку підприємництва вчені досліджують вже давно. Так, Й.А. Шумпетер поєднав статичну теорію загальної рівноваги та динамічну теорію економічного розвитку, а також запровадив поняття підприємця-новатора. Інновація супроводжується творчою руйнацією (creative destruction) економічної системи, обумовлюючи її перехід із одного стану рівноваги в інший. Нерівномірність інноваційної активності, з точки зору вченого, пояснюється особливостями функціонування ринкової економіки.

Успішну реалізацію інноваційної політики в Україні більшість вітчизняних науковців бачає шляхом розроблення непрямих інструментів механізмів інновацій (фінансової, інфраструктурної, інституційної підтримки) [8, 10, 11, 14, 15]. Дискусійними залишаються питання активної фази інвестування в інновації у контексті загальнооекономічних циклів, а також функціонального взаємозв'язку інвестиційної привабливості країни, регіону чи галузі та інноваційної активності МСП.

Мета роботи – проаналізувати рівень системних інноваційних трансформацій МСП, щоби визначити окремі напрями удосконалення методів державного регулювання процесів формування інноваційної моделі економіки України.

Основні результати дослідження. Інвестиційний клімат сприяє життєздатності підприємницького сектору, оскільки від нього залежить найкраще використання продуктивних сил у рамках формування інноваційної моделі суспільства [15]. Впровадження інновацій дає змогу підприємцю підвищувати конкурентоспроможність, захоплювати більші частки ринку, різко підвищувати продуктивність праці, отримувати надприбуток. Однак, хоч такий розвиток і створює потенційні позитивні передумови бізнесу, іноді загрожує послабленню статусу самого новатора. Отож, науковий інтерес представляє об'єктивне оцінювання системних інноваційних трансформацій МСП через структуру, мас-

штаби та напрями використання інвестицій, джерела капіталовкладень. Це дасть змогу привести у відповідність державну інноваційну політику з підвищенням ефективності вітчизняного підприємництва.

Позитивним на сьогодні є покращення умов ведення бізнесу України [12]. При цьому удосконалення державних інституційних інструментів сприяло піднесенню, порівняно з минулим роком, на 66 позицій щодо започаткування бізнесу. Індексом глобальної конкурентоспроможності України також піднявся на 9 позицій завдяки високому середньому рівню освіти населення та значній місткості ринку. Україну визнано країною, що досягла найкращих результатів щодо покращення регуляторного середовища серед усіх країн світу 2013 р.

З 2012 р. набув чинності Закон України "Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом "єдиного вікна" [3]. Також внесено зміни до Закону України "Про інвестиційну діяльність" щодо визначення терміна "інвестиційний проект" та змісту його складових, напрямів, шляхів та заходів державної підтримки і стимулювання інвестиційної діяльності, а також запровадження державної реєстрації інвестиційних проектів, які потребують державної підтримки та проведення оцінювання їх економічної ефективності [1]. Відповідно до вказаного Закону, передбачено надання для реалізації інвестиційних проектів державної підтримки, зокрема шляхом повного або часткового фінансування реалізації інвестиційних проектів за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів, співфінансування інвестиційних проектів з державного та місцевих бюджетів, надання відповідно до законодавства для реалізації інвестиційних проектів державних і місцевих гарантій з метою забезпечення виконання боргових зобов'язань за запозиченнями суб'єкта господарювання та кредитування за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів, а також шляхом повної або часткової компенсації за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів відсотків за кредитами суб'єктів господарювання для реалізації інвестиційних проектів.

Згідно зі Законом, державна підтримка для розроблення або реалізації інвестиційних проектів надається після державної реєстрації проектних (інвестиційних) пропозицій або інвестиційних проектів та оцінювання їх економічної ефективності, яка проводиться Мінекономрозвитку. Такі сприятливі передумови для інвестиційно-інноваційної активності бізнесу повинні були б продемонструвати збільшення обсягів науко- та інтелектуальномістких капіталовкладень. Проаналізуємо фактичний стан справ у цій царині.

За інформацією з Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України [13], у 2013 р. загальна кількість зареєстрованих малих 373809 (95,0 %) і середніх підприємств 18859-4,8 %, порівняно з відповідним періодом 2012 р.: малих було 344048 (94,3 %), середніх – 20189 (5,5 %), тобто відбулося збільшення на 7,8 % за кількістю, але структура змінилась на користь дрібного бізнесу. Найбільше суб'єктів МСП функціонують у м. Києві (22,1 %), Донецькій (7,3 %), Дніпропетровській (7,2 %), Харківській і Одеській (по 6,6 %) обл. За видами економічної діяльності найбільша частка малих підприємств у загальній їх кількості припадає на сферу оптової та роздрібно торгівлі і вони дають дві третини обсягу реалізованої продукції. Також доволі добре дрібний бізнес

представлений в окремих підгалузях промисловості, сільського господарства, будівництва, сфері послуг.

Попри позитивне сальдо надходжень до держбюджету від малих і середніх підприємств, понад третина має збитки, що свідчить про нестабільність економічної позиції. Середньостатистична офіційна рентабельність у розмірі 2 % не дає змогу здійснювати інновацій в інвестиції та вимагають дієвих механізмів на макро-, мезорівнях, здатних підтримувати життєздатність МСП. Кількість найманих працівників у цьому секторі дорівнювала 4901,6 тис. ос., або 40,7 % (на середніх) та 27,1 % (на малих підприємствах) працевлаштованого населення. Обсяги реалізованої продукції – 2309,1 млрд грн, зокрема 41,0 % дав середній та 16,6 % – малий бізнес від всієї виробленої річної продукції.

Зміна масштабів інвестиційної діяльності свідчить про нестабільність умов: підвищення валових капітальних інвестицій за 2011 р. становило 18,8 % до попереднього року, у 2012 р. – 8,5 % до попереднього року, у 2013 р. – зниження на 11,1 % (рис.).

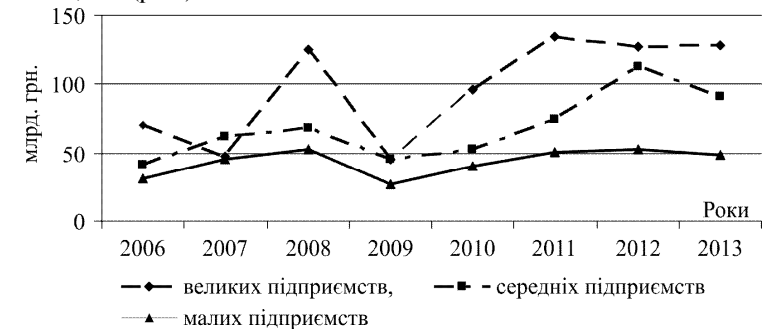

Рис. Розподіл динаміки капіталовкладень в Україні за розмірами підприємств (розраховано за [13])

Тоді як частка інноваційно активних підприємств в США, Японії, Великобританії фіксується на рівні 70-82 % їх загальної кількості, в Україні – тільки 16,5 %, при цьому частка інноваційної продукції кілька років поспіль змінюється в межах тільки 3,3-3,8 %. Для порівняння, частка інноваційно активних підприємств у США становить близько половини, серед країн ЄС найбільш високими показниками відзначаються Німеччина (до 80 %), Швеція (60 %), середній показник по країнах ЄС – 53 %.

За якісним підходом оцінити інноваційну активність можна за ступенем розвиненості та ефективності інноваційно-виробничих структур. Так, кількість технопарків у США – понад 160, в Україні – тільки 8: Інститут електрозварювання ім. Патона, Інститут монокристалів, Напівпровідникові технології і матеріали, оптоелектроніка та сенсорна техніка, Углемаш, Інститут технічної теплофізики, Укрінфотех, Київська політехніка, Інтелектуальні інформаційні технології. Однак обсяги їх діяльності та роль у процесі розвитку інвестиційно-інноваційної активності залишаються досить незначними внаслідок нерозвиненості інфраструктури, недостатнього матеріально-ресурсного та технологічного забезпечення, і слабкою фінансовою державною підтримкою. Водночас, "на папе-

ри" в Україні розвивається інфраструктура інноваційного підприємництва для надання фінансової, матеріально-технічної, інформаційної, інжинірингової, маркетингової допомоги. У 2012 р. прийнято Закон України "Про індустріальні парки", яким передбачено стимуляційні заходи щодо створення та функціонування індустріальних парків, що можуть утворюватися на землях державної, комунальної та приватної власності [2]. Відповідно до цього Закону, передбачено:

- державну підтримку за рахунок бюджетних коштів для облаштування індустріальних парків і реалізації проектів у межах цих парків;
- звільнення від сплати ввізного мита при ввезенні устаткування, обладнання та комплектуючих до них, матеріалів, що не виробляються в Україні, які не є піддакцизними товарами та ввозяться для облаштування індустріальних парків і здійснення господарської діяльності у межах індустріальних парків;
- звільнення від пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту у разі будівництва об'єктів у межах індустріальних парків.

Не сформованість інституційних умов для розвитку інноваційної інфраструктури проявляється у негативному впливі на діяльність технологічних парків. Практично скасовано непряму державну підтримку у вигляді податкових пільг для виконавців проектів та інших заходів, що були ухвалені Державною цільовою економічною програмою "Створення в Україні інноваційної інфраструктури" на 2009-2013 рр. (не передбачили коштів у держбюджеті) [14].

У сучасних реаліях функціонально технопарки швидше можна розглядати як бізнес-інкубатори, адже вони майже не сприяють авторам науково-технічних розробок у пошуку інвесторів для створення нових технологій або продажу науково-технічної продукції, не впливають на підтримку малого інноваційного підприємництва. Діяльність представників влади залишається не тільки недостатньою, а й часто перешкоджає створенню і розвитку технопарків. Так, на території майже всіх великих міст України знаходяться значні площі приміщень колишніх великих промислових підприємств, які сьогодні "заморожені" у занедбаному стані та не відновлюються.

У наукомісткій сфері (професійна, наукова та технічна діяльність), де здебільшого функціонують середні та малі суб'єкти, інвестиції в 2011 р. зросли на 71,3 % до попереднього, але у 2012 р. – скоротилися на 9,3 %, а в 2013 р. – катастрофічно знизилися на 64,7 % до попереднього року. Частка щорічного обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП постійно менша 1 %. Натомість витрати на інноваційну діяльність Німеччини, США, Японії сягають майже 3 % ВВП, Франції й Великобританії – 2 % ВВП. За напрямками використання інвестицій загальна сума витрат на інновації становлять 9562,6 тис грн, зокрема 1638,5 – на дослідження і розробки (17,1 %); придбання нових технологій – 87,0 (0,9 %); придбання машин обладнання та програмного забезпечення – 5546,3 тис грн (58 %). Щодо джерел фінансування інновацій, то статистика показує, що власним коштом підприємства розвивають бізнес на 61-64 %. Домінування у структурі джерел фінансування капітальних інвестицій за рахунок власних коштів підприємств, узалежнює їх трансформацію та їх інвестиційну активність від прибутковості, яка є мінімальною.

Натомість з державного бюджету виділено за 2011-2013 рр. відповідно: 5,9; 5,4; 2,2 % всього обсягу; з місцевого – 2,2-2,3 %, близько третини – інші ре-

сурси, в основному фінансових установ. В умовах обмеженості фінансових ресурсів безповоротне надання бюджетних коштів відбувається рідко. Як правило, бюджетні кошти надаються на зворотній основі. У будь-якому разі, кошти державного бюджету виділяються насамперед на виробництва, орієнтовані на випуск імпортозамінюючої продукції, конкурентоспроможних товарів і послуг, на виробництва, на продукцію яких існує і буде зберігатися тривалий час підвищений попит, а також на виробництва, які освоюють випуск нових чи покращених видів продукції. Рівень витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт за рахунок держбюджету в Україні є одним з найнижчих порівняно з розвиненими країнами світу. Це частково можна пояснити тим, що дефіцит зведеного бюджету як індикатор збалансованості фінансових ресурсів держави корелює із темпами економічного зростання [10]. При взаємодії різних органів влади із бізнесом, часто існує конфлікт інтересів, а прийняті рішення треба розглядати як компромісний варіант, що певним чином враховує інтереси сторін.

Формування та використання фінансових ресурсів держави пов'язано з дією інституціональних пасток, які є сукупністю формальних і неформальних інститутів, що не сприяють прийняттю оптимальних економічних рішень. Трансформації МСП заважають інституціональні пастки, що впливають на збалансованість фінансових ресурсів в Україні: високий рівень оподаткування, централізація бюджетної системи, соціальний популізм, високий рівень бюрократизації, велика дисперсія за рівнем оплати праці, лоббі політичної еліти, зрощення олігархії та публічного менеджменту. Також в Україні не сформовано умов для венчурного фінансування, фінансово-кредитні та інвестиційні ресурси скеровуються тільки у сфери з високою оборотністю активів та мінімальним ризиком.

Макроекономічний цільовий орієнтир інституціонального регулювання збалансованості фінансових ресурсів держави – це зниження трансакційних витрат при використанні коштів. Проте внаслідок надмірного адміністрування надходження та використання фінансових ресурсів держави економічна ефективність державної політики горизонтального бюджетного вирівнювання значно знизилася. І це напряму пов'язано із розбалансуванням доходів та видатків місцевих бюджетів, що різко підвищило потребу у трансфертах з державного бюджету. Тобто трансакційні витрати, пов'язані з визначенням обсягів міжбюджетних трансфертів, можна знизити, закріпивши за місцевим бюджетам додаткові джерела формування доходів. Тоді підприємцям буде також створено кращі умови для розвитку.

За умов економічного спаду системні інноваційні трансформації МСП можливі при збалансованій політиці створення сприятливих умов оподаткування для залучення коштів стейкхолдерів. Необхідно податкові та митні преференції повернути для суб'єктів технологічних парків, спеціальних економічних зон тощо. Скасувати політику, за якої за залишковим принципом науковці країни беруть участь у міжнародних науково-технічних та інноваційних проектах.

Фінансовий ринок повинен активізуватися на засадах правового та інституційного забезпечення діяльності інвестиційних компаній, інститутів спільного інвестування, пенсійних фондів, страхових компаній для акумуляції сукупних національних накопичень та її спрямування в інноваційний розвиток ре-

ального сектору економіки. Інноваційній діяльності МСП надзвичайно посприяли би такі непрямі засоби державного регулювання, як лізинг, кредитування та страхування ризиків.

Актуальним на сьогодні є питання удосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Вже кілька років точаться безрезультатні ідеї про налагодження державно-приватного партнерства щодо фінансування сфери науки та інновацій для пришвидшення передачі у господарський обіг науково-технічних результатів, одержаних за рахунок коштів державного бюджету, наукомістких проектів, підтримки на конкурсній основі науково-технічних та інноваційних проектів [8].

Трансформація МСП може відбуватися в екстенсивний чи інтенсивний спосіб. Негативний вплив на інноваційний розвиток справляють нестача власних грошових коштів і державної фінансової підтримки, значна і подекуди завищена вартість нововведень, низький платоспроможний попит на нові продукти, значний економічний ризик, тривалі терміни окупності інновацій. Серед виробничих чинників, які негативно позначаються на розвитку інноваційної діяльності, необхідно виділити: низький інноваційний потенціал підприємств, недостатні можливості для кооперації з іншими підприємствами та організаціями, відтік кваліфікованих кадрів. У світовій практиці малі фірми зазвичай тісно співпрацюють з великими компаніями як "старт-апи".

Попри проведення економічних реформ, залишаються проблеми інституціонального, правового та інфраструктурного характеру, що не дає змогу посісти Україні провідні місця у світових рейтингах. Залишаються невирішеними проблеми стабілізації фінансового сектору та інноваційного розвитку.

Розвиток інноваційної діяльності у секторі МСП та її інвестиційного забезпечення характеризується низхідними тенденціями внаслідок дії таких перешкод, як політичні, нормативно-правові, економічні (обумовлені високим рівнем фінансового, ринкового, кредитного, інвестиційного ризиків, ризику неправильного управління). Дослідження підтверджує важливість створення розвиненої ефективної інфраструктури підприємницької діяльності, формування адекватних механізмів взаємодії держави з громадськими об'єднаннями підприємців і встановлення партнерства між владою та підприємцями.

Ключову роль у нарощуванні національного інноваційного потенціалу відіграє інноваційна діяльність МСП. Її активізація є акселератором загального соціально-економічного прогресу, але за низької дієвості механізму підтримки національна система деградує у бік низькоукладного режиму та нездатності не те що генерувати, а й сприймати інновації.

Література

1. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про інвестиційну діяльність" від 22.12.2011 р., № 4218-IV". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4218-17>.
2. Закон України "Про індустриальні парки" від 11.08.2013 р., № 5018-17. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5018-17>.

3. Закон України "Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом "єдиного вікна". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2623-17>.
4. Закон України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності України". 3715-17 від 05.12.2012. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>.
5. Закон України "Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/991-14>.
6. Концепція розвитку національної інноваційної системи. Розпорядження КМУ від 17.06.2009 р., № 680-р. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/680-2009-p>.
7. Адаманова З.О. Инновационные стратегии экономического развития в условиях глобализации : монография / З.О. Адаманова. – Симферополь : Изд-во "Крымское учеб.-пед. гос. изд-во", 2005. – 504 с.
8. Актуальні проблеми імплементації інноваційно-орієнтованої моделі розвитку національної економіки : монографія / за заг. ред. Н.В. Ткаленко. – Чернівці : Вид-во ЧДІЕУ, 2012. – 233 с.
9. Аналітичний звіт про стан і перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні / Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.dkrp.gov.ua/info/1455>.
10. Колодий С.Ю. Регулирование сбалансированности финансовых ресурсов государства с позиций институциональной экономической теории / С.Ю. Колодий, С.К. Колодий // Проблемы совершенствования государственного регулирования экономики Украины : монография / А.И. Волошин, А.Г. Ермоленко, А.А. Канов и др.; ТНУ им. В.И. Вернадского. – Симферополь : Изд-во ДИАИПИ, 2011. – 384 с.
11. Моргачов І.В. Особливості державного регулювання інноваційної діяльності / І.В. Моргачов // Економіка будівництва і міського господарства : зб. наук. праць. – 2011. – Т. 7, № 2. – С. 101-107.
12. Офіційний сайт Всесвітнього банку. Рейтинг Doing business Україна підприємництва. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://russian.doingbusiness.org/data/exploreconomies/ukraine/>.
13. Офіційний сайт Державного комітету статистики. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua/stat.htm>.
14. Семиноженко В.П. Яка інноваційна політика потрібна Україні? / В.П. Семиноженко // Наука та інновації : зб. наук. праць. – 2011. – Т. 7, № 1. – С. 41-44.
15. Скрипко Т.О. Інструменти побудови системи забезпечення інноваційного розвитку малого і середнього підприємництва / Т.О. Скрипко // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.06. – С. 285-293.

Маслак О.И. Системные инновационные трансформации малого и среднего предпринимательства

Проведено аналіз сучасного стану малого і середнього підприємництва (МСП) в Україні за показателями численності працівників, обсягу виручки, структури по галузях економіки, удільного ваги в годовому ВВП, рентабельності діяльності. Розглянуто рівень системних інноваційних трансформацій МСП за допомогою статистических свідчень у масштабах, структури капіталовложений і їх індикаторів. Виявлені тенденції еволюції інвестиційно-інноваційної діяльності за три роки. Інноваційний вектор розвитку української економіки подано порівняно з розвинутими європейськими країнами та США. Ефективність державних механізмів підтримки бізнесу відслідкована на основі міжнародних рейтингів. Очерчен ряд насущних проблем: формальний підхід до створення інституціонального забезпечення МСП, розбалансованість фінансових ресурсів держави, ловушки публічного адміністрування. Розроблено і запропоновано окремі напрями удосконалення методів державного регулювання процесів формування інноваційної моделі економіки України і інструменти посилення інвестиційної активності МСП.

Ключевые слова: інноваційне розвиток, мале і середнє підприємництво, інвестиційний клімат, національна інноваційна система.

Maslak O.I. System Innovative Transformation of Small and Medium-sized Business

The analysis of the current state of small and medium-sized business (SMEs) in Ukraine in terms of number of employees, revenue volume, structure across the economy, in the proportion of the annual GDP of profitability is made. Investment climate promotes the viability of the business sector, innovation allows entrepreneurs to enhance competitiveness, to capture greater market share, improve productivity, and get profit. However, the development of a risk threatens weakening status innovator. Monitoring legal state regulation SMEs showed improvements on the terms of investment and innovation. The level of systemic transformations in innovative SMEs with statistical data on the scale, capital structure and their sources are studied. The tendencies of the evolution of investment and innovation in three years are considered. The innovative vector of the national economy is presented in comparison to the developed European countries and the USA. Evaluation of innovative activity is performed concerning the degree of efficiency innovation and industrial structures. The effectiveness of public support mechanisms business is traced according to international ratings. A number of pressing issues such as a formal approach to create institutional support for SMEs, deregulation of the financial resources of the state, and also a public administration trap, are outlined. Some directions for improvement of methods of state regulation of the formation of innovation model of Ukraine's economy and tools for strengthening investment activity of SMEs are developed and offered. Macroeconomic targets for institutional balance regulation of financial resources are supposed to be the reduction of transaction costs using funds. However, due to excessive administration of the receipt and use of financial resources of the state economic efficiency of state policy of horizontal fiscal equalization has decreased significantly. This is directly due to the imbalance of revenues and expenditures of local budgets, which greatly increased the need for transfers. That transaction costs associated with determining the amount of intergovernmental transfers can be reduced by fixing the local budgets additional sources of income. Then entrepreneurs will also be created better conditions for development.

Key words: innovation development, small and medium business, investment climate, national innovation system.

УДК 330.342:303.725.2

Доц. Я.В. Кульчицький, д-р екон. наук –
НЛТУ України, м. Львів

СУЧАСНИЙ КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ТРАКТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО "ЗНАННЕВОГО" СУСПІЛЬСТВА

Проаналізовано основні теоретико-методологічні підходи вітчизняних і зарубіжних учених до трактування економічних систем в умовах посилення глобалізації у контексті сучасного парадигмального дискурсу. Здійснено спробу з'ясувати, які витоки і причини зумовили еволюцію підходів до розуміння змісту економічних систем та на які саме теоретичні засади спираються дослідники у своїх висновках. Критично оцінюючи погляди вітчизняних і зарубіжних учених, обґрунтовано власний концептуальний підхід до трактування економічних систем в умовах становлення інформаційного, "знаннєвого" суспільства, а також запропоновано визначення економічної системи як наукової категорії сучасної економічної теорії.

Ключові слова: сучасні економічні системи, методологія, глобалізація, інформаційне суспільство, суспільство знань, постіндустріальна парадигма.

Вступ. Обґрунтування теоретико-методологічних засад порівняльного аналізу сучасних економічних систем в умовах їх екологізації, глобалізації та становлення інформаційного суспільства передбачає вивчення існуючих як у

зарубіжній, так і в українській економічній думці підходів до розуміння природи економічних систем, їх тлумачення, усвідомлення структурних елементів. При цьому варто зауважити, що економічна теорія та, зокрема, теорія порівняльних економічних систем мають справу з надзвичайно динамічним, мінливим матеріалом, оскільки невпинний розвиток людської діяльності та її модифікація, інтелектуалізація і гуманізація на зламі ХХ-ХХІ ст. призводять до швидких економічних та інших змін і, відповідно, породжують співіснування різних типів економічних систем, які усі без винятку перебувають у стані постійної трансформації. Така палітра існуючих навіть в умовах тієї самої епохи економічних систем об'єктивно спричинила появу значної кількості відмінних між собою теоретико-методологічних підходів до трактування економічної системи як категорії сучасної економічної теорії [2, 3].

Метою роботи є спроба об'єктивно висвітлити погляди українських і зарубіжних учених до розуміння змісту економічних систем в умовах посилення глобалізації у контексті сучасного парадигмального дискурсу, а також обґрунтувати власний концептуальний підхід до трактування економічних систем в умовах становлення інформаційного, "знаннєвого" суспільства та запропонувати визначення економічної системи як наукової категорії сучасної економічної теорії. У дослідженні використано такі методи: діалектичний, історичний, логічний, системний, порівняльного, сценарного аналізу, міждисциплінарний та ін.

Ступінь розроблення проблеми та огляд літератури. Незважаючи на значну актуальність проблеми дослідження природи і трактування сучасних економічних систем в умовах епохального переходу людства до інформаційного (постіндустріального за історичною суттю) суспільства, у науковців різних країн є своє бачення цієї проблеми [2-6, 9-11]. Тому намагатимемось проаналізувати основні підходи до її вирішення у вітчизняній та зарубіжній науці, а також обґрунтувати власну наукову концепцію.

Сучасна економічна теорія, намагаючись проникнути у природу економічних систем, висуває чимало підходів до їх трактування, яких об'єднує насамперед те, що економічне життя суспільства, його економічна діяльність усвідомлюються власне як "система", навіть "складна система", з усіма логічними висновками, які випливають з системної методології. Як слушно зазначають у цьому контексті київські дослідники П. Леоненко і О. Черепніна, у сучасній економічній літературі категорію "економічна система" найчастіше трактують так: 1) сукупність відносин між людьми, що складаються з приводу виробництва, розподілу, обміну і споживання економічних благ; 2) сукупність людей, об'єднаних спільними економічними інтересами; 3) історично визначений спосіб виробництва; 4) особливим чином упорядкована система зв'язків між виробниками та споживачами матеріальних та нематеріальних благ; 5) сукупність усіх економічних процесів, що функціонують у суспільстві на основі притаманних йому відносин власності та організаційно-правових норм тощо [3, с. 69].

Як бачимо, згадані економісти вказують на різноманітні, а іноді й кардинально протилежні теоретичні підходи до тлумачення змісту економічних систем. Спільним, на думку П. Леоненка та О. Черепніної, у трактуванні економічної системи є визнання загальної причини існування економічної системи – уні-